

En bild berättar

BRO, Centrum i nuvarande Lysekil kommun
under ca 1000 år

I några artiklar skall Stångenäs hembygdsförening berätta om en del av byggnaderna som ses på bilden ovan. Bro, som var centrum i nuvarande Lysekil kommun under ca 1000 år, från vikingatid till en bra bit inpå 1800-talet.

Och som inte detta vore nog, I samband med en inventering av bevarade mänskliga skelettresterna från Västsverige, gjordes 2007 en C14-datering av ett skelett som påträffats vid skalgrustäkt vid Österröd, Bro socken. Endast några kilometer söder om Bro kyrkby. Dateringen gav ett sensationellt resultat, nämligen 9025 ± 65 BP, vilket omräknat till kalenderår innebär en ålder på omkring 8200 f Kr. Det rör sig med andra ord om det hittills äldsta någorlunda välbevarade skelett som påträffats i Norden.

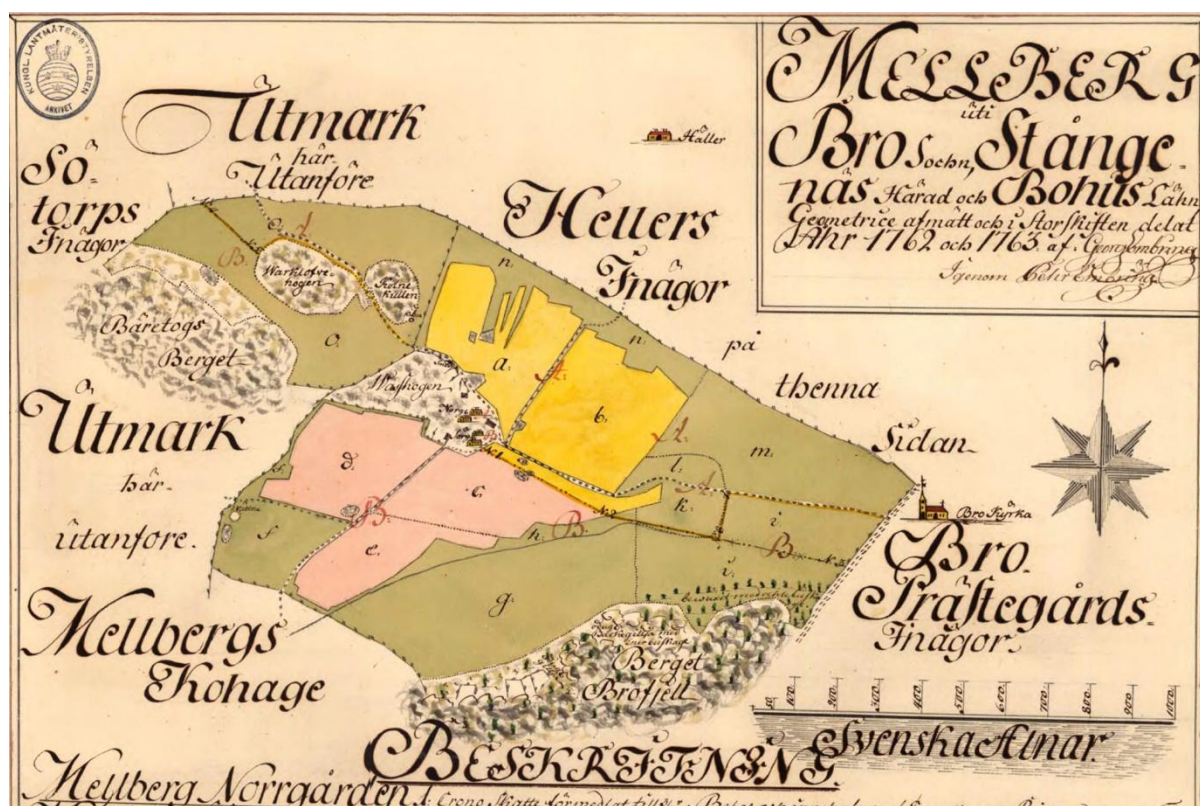
Inga Lisa Carlsson, Brodalen, står ungefär på den plats, där hennes farbror Karl Ahl, år 1903 hittade det omtalade skelettet.

Skelettfyndet hittades redan 1903 vid skalgrustäkt. Fyndplatsen utgörs av en skalgrusbank från seneglacial tid och är belägen vid torpet Ljungby under Österöd i Bro socken. Endast en dryg km norr härom, Röe, är fyndplatsen för det berömda "Stängenäskraniet" som länge ansågs som ett av Sveriges äldsta människofynd, men som nu blivit daterat till äldre järnålder. För den intresserade, titta på följande länkar:

http://historiskastudier.gu.se/digitalAssets/1303/1303932_ster_d_till_hemsidan.pdf

https://www.academia.edu/594806/Kvinnan_fr%C3%A5n_%C3%96ster%C3%B6d._Ett_tidigmesolitiskt_skelett_fr%C3%A5n_Bohusl%C3%A4n

Mellbergsgårdarna:.

Lantmäteriets karta, Mellberg storskitte på inägor från 1762. Här syns tydligt det som beskrivs i texten, att Mellbergs ägor gick ända ner till kyrkan. Den streckade vägen som utgår precis till vänster om kyrkobyggnaden är samma som dagens väg till Vrångebäck

Hemmansägaren Johan Anton Mattsson, (Janne i Mjölberg), född 16/11 1836, död 15/9 1909, var ogift, donerade sin gård till Bro socken. En del blev till skoltomt och tomt där ålderdomshemmet, senare byggdes. En annan del blev till mellanbegravningsplatsen och den nyaste begravningsplatsen. Det fanns även lite skog till gården, åt Strandhagen till, där Lysekils kommun avverkade för en del år sen.

Nästa ställe på Mellberg var där hemmansägaren Karl Johansson Damberg bodde. Han hade förut bott uppe vid Hällers myr. När man kommer upp till myren, på vänster sida finns en tre m. hög mur av sten. Den byggde Damberg upp mot en granne som klagade på att hans höns, fördärvade hennes grönsaker och det hon sått .

Damberg var mycket skicklig, han gjorde sina redskap själv. För ca 30-35 år sedan, kunde man se rester av hans jordbruksredskap som låg under Brofjäll där hans åkrar varit. Han ägde ingen häst, utan han tämjde en ko som han körde med.

På äldre dagar, när han fick ont i sina ben, gjorde han en liten vagn, med fyra små hjul och ett handtag på. Den vagnen var hans s.k. rullator. Vagnen finns bevarad på hembygds museet, vid prästgården. Huset är idag rivet och ett annat är uppfört där. Det fanns tre gårdar till på Mellberg. En av dem ägdes på 1940-talet av Johan Patrik Olsson. Den som ägde Mellberg Norra, var Ernst Karlsson med familj. Ernst Karlsson började köra post, med motorcykel till poststationen i Fågelvik, Hans son Bertil blev sedan lantbrevbärare på Härnäs. Tredje gården på Mellberg var, den södra, ägare där var Carl Jonsson, som även var lokalreporter för Lysekilsposten. Jonsson hade övertagit gården 1939, efter sina fosterföräldrar.

Fotoarkiv Stångenäs hembygdsförening

Stångenäs hembygdsförening Fotoarkiv Sven Rydstrand

Detta är en av de tre gårdarna på Mellberg, som beskrivs i texten, vars ägare på 1940 talet var Johan patrik Olsson. Ladugården och vägen rätades ut ca 1960.

Häller sörgården

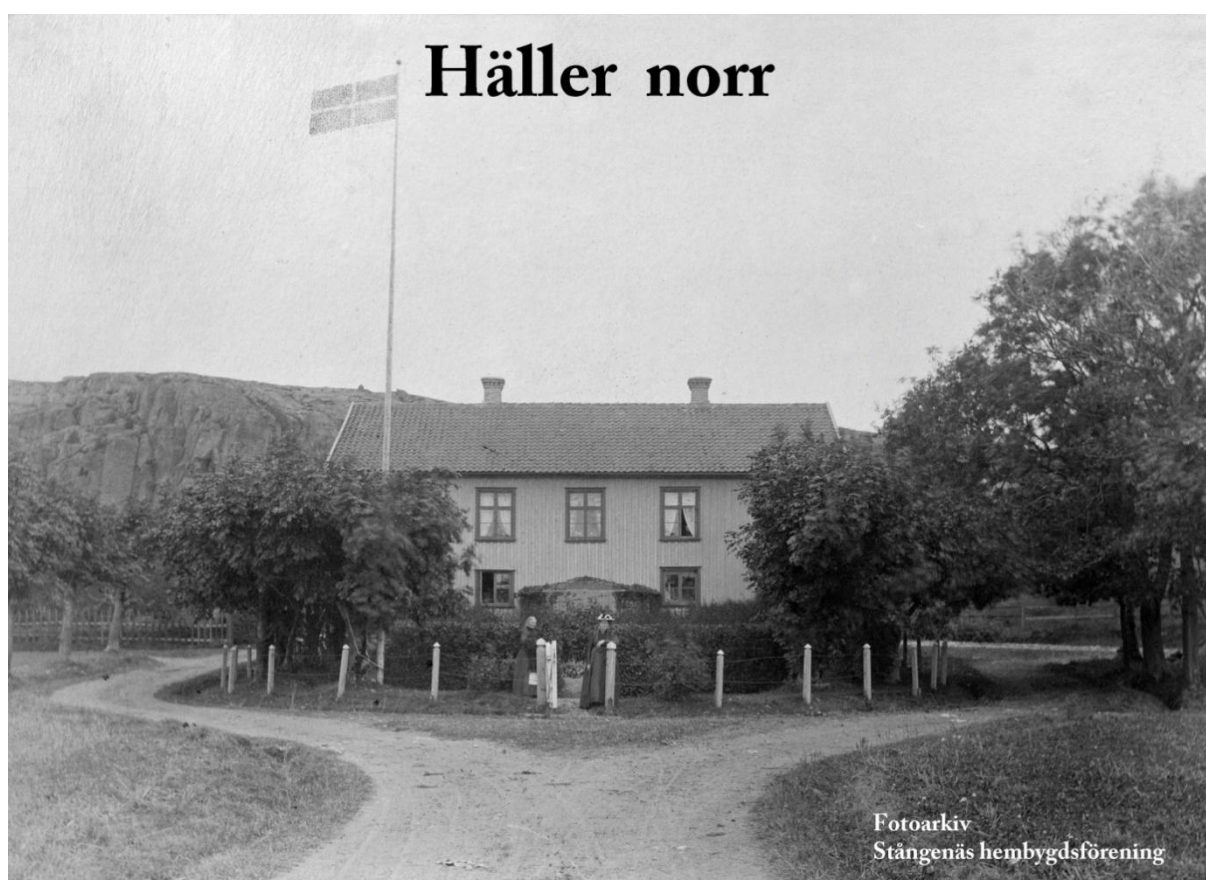
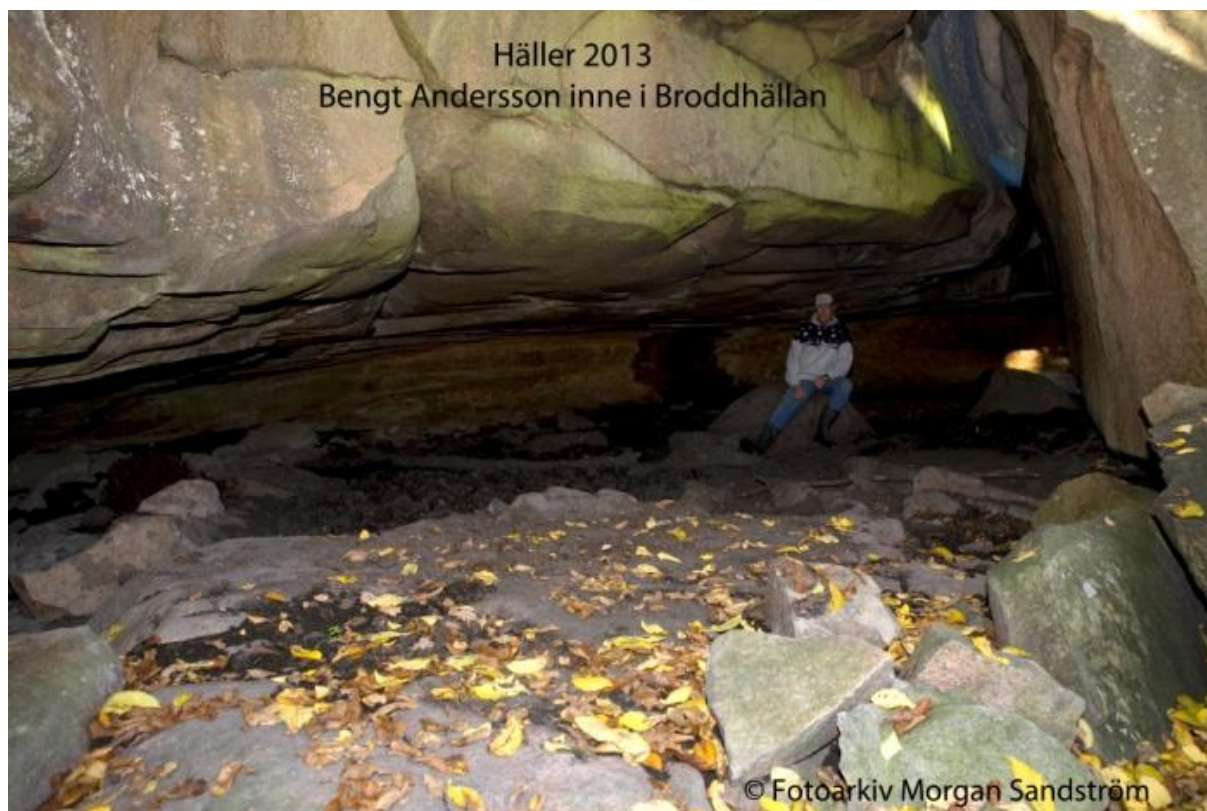

Häller:.

När man kommer till Bro kyrkby, ser man berget som kallas Hällers nipa. Det finns många berättelser om Hällers nipa. Sven Rydstrand har bl.a. skrivit så här" Ett stort hål finns, högt uppe i den branta klippväggen, några meter från toppen. Hit firades en gång en gammal torpare, för att leta efter en skatt, som sades ligga gömd i denna håla. Det var två bönder i trakten, som fått för sig att de skulle ha tag på skatten, men torparen kunde inte finna den. Bönderna fick i stället betala honom fem kronor, för att han satte livet på spel. Och lät hissa sig ned för den branta klippväggen. För honom var säkerligen femman en stor förmögenhet. Nere vid foten av berget, finns flera stora stenblock, några av dem bildar en stor grotta, som kallas Hällers kyrka. Där finns också in under berget, en håla som kallas "Broddehällen", uttalas som något mellan ö och o, där bråkades linet, som odlades på gården.

Hällers nipa, är ett mycket berömt klätterberg, ägaren Bengt Andersson, har uppfört en byggnad, som skall serva de som kommer dit, för att klättra där. För ca 15 år sedan läste jag i en tidskrift från USA, att det var ett fantastiskt berg att klättra i. Det kommer folk från många länder dit, och en del grupper med endast tjejer. Det bor i Bro socken många bergsklättrare, de klättrare som är bofasta ansvarar var och en för ett klätterberg.

Det finns två gårdar till på Häller, Mattsons, där tredje generationen bor. Den andra gården Häller Norr, köpte grosshandlaren i Fågelviken, Carl A: Gerle, 1837, det var några gårdsdelar på Häller Norr och på Störreberg. Han byggde det stora hus, som finns idag, även magasin och handelslägenhet. Han drev affär både på Häller och Fågelviken samtidigt. Det gick så småningom utför med affärsverksamheten för "Gubben Gerle". Han dog i Göteborg 1883, 90 år, men begravdes i Bro.

Störreberg

Sen kommer tre gårdar på Störreberg. Jorden brukas i dag av ägarna till Bro prästgård. På Störreberg norr, finns ett 40-tal runda gravhögar, från järnålder eller vikingatid. De flesta gravarna, har stenar runt foten av graven. Lysekils kommun skall ansvara för skötseln av området, men det är flera år sedan något blev gjort där, så det är svårt att både se över området och ta sig genom det. Det finns även ett flertal fina hållristningar inom området.

Under Störreberg nedre, har det också varit en soldatrote, nr 107, i Stångenäs kompani. 3/8 Biberg var strörote. Soldattorpet kallades Flintedalen, det låg 800 m, nordväst om Bro kyrka, roten var indragen till musikens underhåll 1835-1895. Siste soldaten var Carl Adolf Andreasson Strömberg, född 1870, han fick sannolikt kontantlön och bodde på annat ställe, han var anställd för roten 1895- 1902. Då hade allmän värnplikt genomförts. Det finns inga rester efter något, där soldattorpet varit.

Affären, Mejeriet

När man går vägen från Bro kyrka, åt Skådene kommer man till en affär, som fanns redan i början av 1900-talet. Då hette ägaren Johansson, den har blivit om och tillbyggd några gånger sedan dess. På ett gammalt vykort finns en väg, som går tvärs över åkern på baksidan, av affären, upp till Störreberg . Det var den gamla kyrkvägen, som gick över till Fåglekärr. I närheten av affären fanns på mitten av 1920-talet, en slakt och charkuteriaffär, den låg där i ca tre år.

Stångenäs hembygdsförening Fotoarkiv Sven Rydstrand

Affären i Bro, som Sven Rydstrand i sin bok om Stångenäset beskriver som "En modern affär"

Ägaren var Edvin Samuelsson och frun Ida. De hade bott en del år i Göteborg. Deras barn mobbades i skolan, för att de inte pratade bohuslänska. När deras affär upphörde, byggde de ett hus på Vese, där f.d. affären blev hönshus och vedbod. Nils- Erik Samuelsson, barnbarn till Edvin och Ida, som idag är ägare till deras hus, säger att plåten som var skylt för charkuteriet, användes för att göra fönsterbleck till huset de byggde.

På 1940- talet var Ivar Persson, från Lyse ägare till affären, han byggde 1947, ett hyreshus mittemot butiken. Det var ca åtta lägenheter i två våningar, med två uthyrningsrum högst upp på vinden. I en källarlokal, tillverkades det gasmasker. Några av de kvinnor som bodde i huset, fick jobba i sina lägenheter med att göra gasmasker. När den tillverkningen upphörde hade Ivar Persson, försäljning av kläder där i några år. I mitten av 1950-talet sålde Persson och flyttade till Uddevalla, där han hade en affär, som sålde arbetskläder och dylikt. Köparen var då Allan Larsson, som hade haft eget bageri, i Brodalen. Han ägde affären från 1957, till dess att den lades ned 1985. Ett par år innan dess drevs affären av ett par ungdomar från orten. Sen var det en man från östkusten, som hette Arbestål som drev affären

Nästa hus från affären räknat, är det gamla mejeriet. Det var ett andelsmejeri i Bro socken. I Brastad hade Holma säteri ett mejeri. Sven Rydstrand skriver, "prosten Thudén samlade bönder från både Bro och Brastad 1873, till ett möte och då bildades Bro Mejeribolag, det är upptaget i 1874 års fyrklängd för Bro socken". Modern till Sven Rydstrand kom dit som mejerska.

Senare flyttades telefonstationen dit, Den hade förut varit i klockare Andréns hus, vid skolorna. Den upphörde när telefonstationen automatiserades på 1950-talet. det var också taxistation i samma hus, sonen Nils Wåhlander, stod för körningen. Huset därintill byggdes av en man som hette Skoglund. Längre bort på samma sida finns det som förr hette skräddare Kristenssons hus. det var fyra lägenheter där, och det fanns fyra ingångar till huset, en på varje sida av huset. Huset mittemot "mejeriet", uppfördes av en man från Sämstad, som hette Vingård. Bredvid detta hus byggdes ett garage för en lastbil, av en som hyrde i hyreshuset intill. Hans namn var Knut på "monken" Andersson.

Inga Lisa Carlsson